

RADİOTELEJURNALİSTİKA

Allahverdi MƏMMƏDLİ

HEYDƏR ƏLİYEV VƏ AZƏRBAYCANÇILIQ

РЕЗЮМЕ:

В статье профессора Аллахверди Маммедли указывается, что вопросы, связанные с судьбой Родины, будущим нации, ее защитой и развитием являются сущностью азербайджанства. Великий лидер оценивал национальный язык, национальную культуру, национально-духовные ценности, обычаи и традиции как основу азербайджанства.

Общенациональный лидер Гейдар Алиев объединил национализм и государственность, обеспечил их непоколебимое единство. Независимое национальное государство, о котором мечтают все народы мира, снова реализовалось в Азербайджане. Из истории известно, что великие личности, осуществляющие такую священную миссию, становятся святыми и сами, становятся незаменимой ценностью и богатством национальной истории.

Исторически и в значительной степени, культура Азербайджана, научно-социальная и художественная идея прилагали особые усилия изложению азербайджанства, которое объединяет понятия Родины, нации и родного языка, а также достижению независимости, пробуждению национального сознания, сохранению языка.

Азербайджанство является официальной государственной идеологией в нашей стране. При этом в первую очередь в центр внимания сводятся такие вопросы как патриотизм, любовь к родине, государственная независимость, превосходство интересов Азербайджана, еще большее развитие Азербайджанского государства, выражение интересов азербайджанцев, живущих во всех частях света.

Независимость народа, страны восходит от азербайджанства, единства. Исходя из этого, народ должен использовать все потенциальные возможности. Богатый экономический потенциал страны и выгодное геополитическое положение создает необходимые условия для этого. Сегодня этот фактор имеет важное значение в укреплении независимости Азербайджана и в защите интересов государственности. Теперь борьба, во имя защиты национальных интересов Азербайджана должна вестись более серьезно и на научной основе.

Ключевые слова: Гейдар Алиев, азербайджанство, Родина, нация, родной язык.

SUMMARY

Homeland destiny, the destiny of the nation, issues related to the protection and development of the native language is the core of azərbaycançılığın. The great leader of the national language, national culture, national and moral values and traditions as a basis for appreciated.

The state of national leader Heydar Aliyev qovuşdurdu each other, their unbreakable unity provided. The desire of every nation in the world that this was an independent national state. Since it is known that such great personalities, they müqəddəsləsir the sacred mission of the national history free of charge, become a wealth of high value.

Of culture, science, and history-social and artistic idea of the homeland, which combines the concepts of nation and language testimony, to obtain independence, national consciousness oyanmasına, made special efforts to protect the existence of the language.

The national official state ideology. Saying it in the first place, love of the land, the state independence of Azerbaijan's interests above all capture, the further development of the state, in the interests of the Azerbaijanis living all over the world as being the center of attention to national issues.

The people and the country's independence is the fact that national unity. To this end, the people must use all of its potential. Favorable geopolitical position of the country's rich economic potential and create the necessary conditions for it. This factor strengthening the independence and statehood of Azerbaijan today is of great importance for the protection of the interests. The struggle for the protection of national interests should be more serious and more scientific basis.

Key words: Heydar Aliyev, national, homeland, nation and language.

Vətənin müqəddəratı, millətin taleyi, ana dilinin qorunması və inkişafı ilə bağlı məsələlər azərbaycançılığın özəyini təşkil edir. Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin Azərbaycan milli dəyərlərinə, azərbaycançılıq ideyalarına verdiyi yüksək qiymət bizi yenidən özümüzə qaytardı: “Hər bir insan üçün milli mənsubiyyəti onun qürur mənbəyidir. Həmişə fəxr etmişəm, bu gün də fəxr edirəm mən azərbaycanlıyam. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin əsas ideyası azərbaycançılıqdır. Hər bir azərbaycanlı öz milli mənsubiyyətinə görə qürur hissi keçirməlidir və biz azərbaycançılığı – Azərbaycan dilini, mədəniyyətini, milli-mənəvi dəyərlərini, adət-ənənələrini yaşatmalıyıq”(1, c.36, 436). Ulu öndər milli dili, milli mədəniyyəti, milli-mənəvi dəyərləri, adət-ənənələri azərbaycançılığın əsası kimi qiymətləndirirdi.

Ümummilli lider Heydər Əliyev milliliklə dövlətçiliyi bir-birinə qovuşdurdu, onların sarsılmaz vəhdətini təmin etdi. Dünyadakı hər bir xalqın arzusunda olduğu müstəqil milli dövlət Azərbaycanda yenidən reallaşdı. Tarixdən məlumdur ki, belə

müqəddəs missiyanı həyata keçirən dahi şəxsiyyətlər özləri də müqəddəsləşir, milli tarixin əvəzsiz, ülvi dəyərinə və sərvətinə çevrilirlər.

Müstəqil Azərbaycan dövlətinin yaranması ilə qədim və böyük bir millətin özünü təsdiqi üçün zəruri milli-mədəni, mənəvi mühitdə yaşamaq imkanı əldə edildi. Milli kimlik hissəsinə sahib, dövlətin bu günü və sabahı üçün məsuliyyət daşıyan, yüksək mənəvi dəyərləri özündə yaşadan azərbaycanlı obrazının formalaşması dövrü başlandı. Milli maraqlar üzərində həyata keçirilən siyasətin mənəvi mühitdə təşəkkül tapması XX əsrdə ulu öndər Heydər Əliyevin ən böyük xidmətlərindən biridir. Ulu öndərin nəzəri irsi, milli dövlətçilik konsepsiyası, liderlik fəlsəfəsi ziyalılarımız, alimlərimiz tərəfindən təhlil edilir, bu böyük nəzəri və praktik irsin mahiyyətinin dərk edilməsi sahəsində tədqiqatlar aparılır və gələcək inkişaf perspektivləri müəyyənləşdirilir. Onun ideya və siyasətinin praktiki müstəvidə həyata keçirilməsi isə 2003-cü ildən İlham Əliyevin ölkə Prezidenti seçilməsindən sonra ardıcıl və məqsədyönlü şəkildə gerçəkləşməyə doğru gedir. Müstəqil dövlətimizin və hər bir Azərbaycan vətəndaşının taleyində baş verən dəyişikliklər və tərəqqi ümummillə lider Heydər Əliyev nəzəri irsinin və təcrübəsinin vəhdətdə gerçəkləşməsinin bariz nümunəsidir.

Yeni müstəqillik dövrü tariximiz Azərbaycan xalqının öz milli-mənəvi köklərinə qayıdışı, milli ruhuna uyğun həyat və düşüncə tərzinin formalaşması illəridir. Dünyanın qədim xalqlarından biri kimi azərbaycanlıların malik olduğu yüksək mənəvi-əxlaqi keyfiyyətlərin qorunub saxlanması «keçid dövrü» adlandırılan mürəkkəb bir zamanda dəyərlərin varisliyinin təmin edilməsi istiqamətində nə qədər çətin olsa da, ulu öndərin böyük qayğısı və himayəsi sayəsində mühüm uğurlar əldə olundu. Ümumbəşəri və milli –mənəvi dəyərlərin ahəngdar sintezinə nail olmaq üçün möhtəşəm addımlar atıldı. Sovetlər dönəmində məqsədyönlü şəkildə həyata keçirilən milli-mənəvi köklərdən uzaqlaşma siyasətinin, yadlaşma prosesinin nəticələrinin aradan qaldırılması üçün vəzifələr müəyyənləşdirildi.

Ən mühüm məsələ şübhəsiz ki, mövcud ideoloji vakuumu, mənəvi inkişaf konsepsiyası sahəsindəki boşluğu doldurmaq idi. “Ulu öndərin milliliklə bəşəriyyətin vəhdətini nəzərə alaraq müəyyənləşdirdiyi azərbaycançılıq ideologiyası müstəqil dövləti yaratmaq və yaşatmağın bütün prinsiplərinin təcəssümünə çevrildi. Bu ideologiya milli ənənələrlə müasirliyi, dini dəyərlərə hörmət tolerantlığı, demokratik düşüncə ilə dövlətçilik şüurunu elə mükəmməl səviyyədə özündə birləşdirirdi ki, onun söykəndiyi dəyərlər sistemi bütünlükdə Azərbaycan xalqının taleyini uzaq perspektivlər üçün müəyyənləşdirirdi. Bu ideologiya yalnız sözdə millilik şüarını əldə bəhanə tutanların deyil, müasir dövrün fəvqəlmürəkkəb reallıqları fonunda öz xalqının suveren dövlətini yaratmış siyasət dahisinin irəli sürdüyü və gerçəkləşdirdiyi həyat hadisəsidir. Azərbaycançılıq ideologiyası milli dövlətçilik düşüncəsi kimi XX əsrin sonlarından üzü bəri global geosiyasi və iqtisadi reallıqlar fonunda xalqımızın özünü təsdiqini təmin etmişdir və bu gün də etməkdədir”(2, 294).

Azərbaycançılıq ideyasının dərk olunmasının əsasında Azərbaycan xalqının tarixi, mənəvi-əxlaqi, mədəni ənənələri zəminində birlik ideyası durur və bu nəinki indi, həm də uzaq gələcəkdə də azərbaycanlıların bir çox nəsillərinə xidmət edəcəkdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev özünün məqsədyönlü fəaliyyəti ilə ulu öndər Heydər Əliyev kursunu uğurla davam etdirərək milli-mənəvi dəyərlər sisteminin yeni nəsillərə təlqini məsələsinə xüsusi diqqət yetirir. Bu isə tariximizə obyektiv elmi baxış tələb edir.

Azərbaycan mədəniyyəti, elmi-ictimai və bədii fikri tarixən və əsasən **vətən, millət və ana dili** anlayışlarını özündə birləşdirən azərbaycançılığın ifadəsinə, istiqlalın əldə edilməsinə, milli şüurun oyanmasına, dilin varlığının qorunmasına xüsusi səy göstərmişdir.

“İdeologiyada mədəniyyətin başlıca vəzifəsi xalqda vətən əxlaqı tərbiyə etməkdir”(3, 156). Azərbaycançılıq vətən əxlaqının tərkib hissəsi kimi zaman-zaman ziyalıların istinad yeri olmuşdur. Bu ideologiyanın milli bədii söz sənətində daimi mövzu kimi qalması da bu zərurətin dərk edilməsindən doğur.

Ümummilli lider Heydər Əliyev azərbaycançılığı dövlətçiliyə şamil etməklə onu dövlət siyasəti səviyyəsinə qaldırmışdır. İndi azərbaycançılıq ideologiyası ölkəmizin bütün əhalisinin başlıca düşüncə tərzidir. Bu ideya ətrafında ölkəmizdə yaşayan bütün millət və xalqlar, etnik qruplar birləşir.

Azərbaycançılıq deyəndə, öncə müstəqil dövlət və onun qorunub daha da inkişaf etdirilməsi nəzərdə tutulur.

Ölkəmizdə azərbaycançılıq rəsmi dövlət ideologiyasıdır. Bunu deyərkən, ilk növbədə Vətəncilik, torpaq sevgisi, dövlət müstəqilliyi, Azərbaycanın maraqlarının hər şeydən üstün tutulması, Azərbaycan dövlətinin daha da inkişaf etdirilməsi, dünyanın hər bir yerində yaşayan azərbaycanlıların maraqlarının ifadə olunması kimi ümummilli məsələlər diqqət mərkəzinə çəkilir.

Filologiya elmləri doktoru, professor Nizaməddin Şəmsizadənin “Azərbaycan ideologiyası”(1996) monoqrafiyası azərbaycançılıq sahəsində ilk elmi nəzəri tədqiqat əsəri sayılmalıdır. Bu əsərdən sonra Anarın “Azərbaycançılıq haqqında düşüncələr” (2003), Sona Vəliyevanın “Milli dövlətçilik hərəkətinin yüksəlişi və Xalq Cümhuriyyəti dövründə azərbaycançılıq ideyası” (2003), “Azərbaycançılıq milli ideologiya və ədəbi-estetik təlim kimi” (2003), Mir Cəlalın “Azərbaycanda ədəbi məktəblər” (2004), akademik Ramiz Mehdiyevin “Demokratiya yolunda: irs haqqında düşünərkən” (2008) və bu sahədə çoxsaylı əsərlərinin yekunu kimi səslənən “XXI əsrdə Azərbaycan ideyası kreativ millət kontekstində” (2012), Yaşar Qarayevin “Milli “mən” şüuru və etnik yaddaş-azərbaycançılıq” (“Azərbaycan” qəzeti, 14-16 fevral 2002), Azad Nəbiyevin “Azərbaycançılıq-estetik dəyərdən milli ideologiyaya” (2003), Nizami Cəfərovun “Azərbaycanşünaslığa giriş” (2002), Rəhim Əliyevin “Azərbaycançılıq: dünən, bu gün, sabah” (2005), Akif Hüseynovun “Ədəbiyyat və ideologiya” (2004), İsa Həbibbəylinin “Azərbaycançılıq məfkurəsi yollarında” (2006), “Möhtəşəm azərbaycançılıq dərslisi” (2006), Nazif Ələkbərlinin “Türkçülük, yoxsa azərbaycançılıq?”

(2004), Səlahəddin Xəlilovun “Heydər Əliyev və azərbaycançılıq məfkurəsi” (2005), İslam Ağayevin “Tarixi yaddaşımızın böyük yadigarı” (2006) və sair kimi fundamental tədqiqat əsərləri problemin elmi nəzəri istiqamətdə xüsusi maraq doğurduğunu sübut etməkdədir.

Xalq yazıçısı Anar “Azərbaycançılıq haqqında düşüncələr”ində azərbaycançılığın məhz **azadlıq** və **müstəqillik** prinsipləri üzərində bərqərar olmasını əsas sayır. “Azadlıq – insanın yalnız yuridik haqları deyil, həm də düşüncə hürriyyətidir”(4, 15). İnsan azadlığı hüququn çox müxtəlif sahələrini əhatə edir. Bu, hüquqi azadlıqla məhdudlaşmamalıdır. Hər kəs düşündüyünü ifadə etmək azadlığına sahib olmalıdır. Belə bir sahibliyə malik olan azad insan həm öz millətinə, həm də bəşəriyyətə gərəkli olmağa qabildir.

Müstəqillik də azərbaycançılığın tərkib hissəsidir. Müstəqillik - insan azadlığı kimi ən ciddi şəkildə məsuliyyət deməkdir. Öncə öz xalqının taleyi qarşısında məsuliyyət. Hər bir xalqın və hər bir vətəndaşın arzusudur və haqqıdır ki, Vətənin sərhədləri daxilində, ərazi bütövlüyü və toxunulmazlığı şəraitində öz müstəqil suveren dövlətini qursun, yaşatsın və inkişaf etdirdirsin. Məhz bu səbəbdən milli müstəqillik uğrunda mübarizə azərbaycançılıq ideologiyasının əsas prinsipləri sırasındadır.

Azərbaycançılıq məfkurəsi birləşdirici, vəhdətyaradıcı bir amala xidmət edir. Etnik mənsubiyyətindən asılı olmayaraq ölkəmizdə yaşayan bütün insanlar bərabərlik şəraitində, qardaşlıq və dostluq münasibətləri ilə yaşayırlar. Həmin yaşayışın əsasında da hamının azərbaycançılığa xidmət və qulluq etməsi dayanır. Ona görə ki, bu ideya ətrafında birləşən insanlar özlərini sərbəst hiss edir, inkişaflarını ona xidmətdə görürlər. Xalq yazıçısı Anar da azərbaycançılıq amalını həm də **bərabərlik** sözü ilə ifadə edir. Həqiqətən sözdə deyil, işdə, gerçəkdən əhalinin sinfi, milli, irqi, dini, cinsi bərabərliyi demokratik cəmiyyətin, elə azərbaycançılığın da təməl prinsiplərindəndir. Hər kəs bacardığı işlə məşğul olmalıdır. Tolerantlıq dönmədən həyata keçirilməlidir. Bu, milli və dini azlıqlara münasibətdə özünü daha aydın göstərməlidir.

Azərbaycançılıq bədii-ictimai fikirdə öz tematika zənginliyi, ideya istiqaməti ilə diqqəti cəlb edir. Bu ideyaların gerçəkləşməsində və bədii-estetik fakta çevrilməsində mövzu ilə bağlı taktiki gedişlər mühüm əhəmiyyət kəsb etmişdir. Azərbaycançılıq bu ideyaların zirvəsində dayanan bir vacib fakt kimi tək cə sənət adamlarının deyil, bütövlükdə ziyalı qüvvələrimizi həmişə düşündürmüşdür. Hətta bu sahədə fəlsəfi, ictimai və bədii fikir zaman-zaman o qədər güclü olmuşdur ki, onun ətrafında “azərbaycanşünaslıq” kimi ciddi bir elm sahəsi meydana çıxmışdır(5, 4).

İstər azərbaycançılıq dünyagörüşü, istərsə də azərbaycanşünaslıq elmi son bir əsrdə xeyli inkişaf etmişdir. Lakin azərbaycançılıq dünyagörüşü özünün formalaşmaya can atma prosesi tarixini çoxdan başlamışdır. Bu prosesi xeyli sonradan izləyən və onun elmi əsaslarını işləyib hazırlamaqda olan azərbaycanşünaslıq bu gün özünün mühüm və vacib mərhələsini yaşayır.

Azərbaycançılığın ən yeni mərhələsinin bütün parametrlərinin- azərbaycançılıq ideyasının yenidən gündəmə gəlməsi, bu sahədə klassik və müasir düşüncəyə qiymət, azərbaycançılığın köklərinin, mənbələrinin elmi araşdırmalara cəlb edilməsi birbaşa ulu öndər Heydər Əliyevin irəli sürdüyü müdrik fikirlərlə, tale yüklü təşəbbüslərlə bağlıdır və bu fikirlər, təşəbbüslər tədqiqatlar üçün xüsusi zəmin yaratmışdır.

Ümummilli lider Heydər Əliyev azərbaycançılığın yeni dövrdə dayaq nöqtəsidir. Ulu öndərin ana dilinə sonsuz sevgisi olmuşdur. Məhz bu sevginin nəticəsidir ki, 1978-ci ildə Azərbaycan Respublikasının rəhbəri Heydər Əliyev Azərbaycan dilini dövlət dili kimi Azərbaycan SSR-in Konstitusiyasına salmışdır.

Ulu öndər Heydər Əliyev bütün həyatını doğma Azərbaycana, onun mədəniyyətinin, adət-ənənələrinin, dilinin inkişafına həsr edən böyük vətəndaş-böyük azərbaycançı olmuşdur. Xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, ötən əsrin 90-cı illərində ümummilli liderimiz Heydər Əliyev azərbaycançılıq ideyasını yenidən canlandıraraq və milli dövlət ideologiyası səviyyəsinə qaldıraraq, onun birləşdirici rolundan məharətlə istifadə etməklə ölkənin dağılması, ərazisinin xaricdən dəstəklənməklə etnik əlamətlərə görə parçalanması təhlükəsinin qarşısını almaq vəzifəsini həll etdi.

Xalqın, ölkənin müstəqilliyi azərbaycançılığın, milli birliyin olmasından keçir. Bunun üçün xalq özünün bütün potensial imkanlarından istifadə etməlidir. Ölkənin zəngin iqtisadi potensialı və əlverişli geosiyasi mövqeyi buna lazımi şərait yaradır. Bu amil bu gün Azərbaycanın müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsi və dövlətçilik mənafeyinin qorunmasında mühüm əhəmiyyətə malikdir. Azərbaycanın milli maraqlarının qorunması uğrunda mübarizə indi daha ciddi və daha elmi əsaslarla aparılmalıdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Heydər Əliyev. Müstəqilliyimiz əbədidir. 36-cı kitab, sentyabr 2001 - noyabr 2001, Çıxışlar, nitqlər, bəyanatlar, müsahibələr, məruzələr, fərmanlar, (buraxılışına məsul akademik Ramiz Mehdiyev), Bakı, "Azərneşr", 2011, 512 səh.
2. Aslanova R. Milli varlığın əbədiliyi, mənəvi dəyərlərin varlığı əbədiyaşarlığı qədərdir: "İlham Əliyev: iqtibaslar və təhlil" kitabında, "Azərbaycan" nəşriyyatı. Bakı, 2006. 328 səh.
3. Anar. Azərbaycançılıq haqqında düşüncələr. Bakı, "Nurlar", 2003, 90 səh.
4. Şəmsizadə N. Azərbaycançılıq. Bakı, "Nurlar", 2006, 192 səh.
5. Cəfərov N. Azərbaycanşünaslığa giriş, Bakı, "AzAtam", 2002, 602 səh.